

визначеної компетенції. Затверджено наказом Міністерства транспорту та зв'язку України, МВС України, від 09.06.2010 № 350/236.

6. Report Suspicious Activity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dhs.gov/how-do-i/report-suspicious-activity>

7. Службы разведки и безопасности Великобритании. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sec4u.ru/text/4-new-com/371/index.shtml>

8. Manfred Fisher. Службы охраны: развитие и состояние безопасности в Германии / Manfred Fisher. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.safework.ru/loenc?navigator&spack>

Дытюк В.З. Нормативно-правовые аспекты усовершенствования обеспечения общественной безопасности на железнодорожном транспорте.

Затрагиваются вопросы методологии исследования понятия и содержания общественной безопасности на железнодорожном транспорте Украины и ее обеспечение органами внутренних дел на транспорте.

Ключевые слова: *общественная безопасность, железнодорожный транспорт, органы внутренних дел на транспорте, органы железнодорожно-го транспорта, взаимодействие.*

Dytyuk V.Z. Legal aspects of improving public safety in the railway transport.

The article addresses the issues of the methodology of the study the concept and content of public security in the railway transport of Ukraine and its provision with bodies of internal Affairs in transport.

Key words: *social security, railway transport, Internal Affairs bodies of railway transport, Bodies of railway transport, interaction.*

Стаття надійшла 27 травня 2013 р.

УДК 355.58

Є.В. Кобко

**ПРИНЦИП МОРАЛЬНОСТІ
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ**

Розглянуто питання особливого режиму діяльності органів державної влади і управління. Зокрема йдеться про принцип моральності в сфері забезпечення техногенної безпеки.

Ключові слова: *техногенна безпека, принцип моральності, особливий режим.*

Постановка проблеми. В умовах високого динамізму соціальних перетворень актуальними є питання, що пов'язані з ескалацією надзвичайних ситуацій. Населення України, на жаль, не забезпечено від ризику надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, які можуть зумовити людські втрати і заподіяти значні матеріальні збитки. Усвідомлюючи значущість цієї ескалації, а також причин і умов, що сприяють цьому, суб'єктом законодавчої ініціативи 2 жовтня 2012 року було прийнято довгоочікуваний Кодекс цивільного захисту України [1].

Стан дослідження. Теоретичною основою дослідження управління та діяльності органів внутрішніх справ в особливих умовах широко висвітлено в працях таких вчених: О.М. Бандурки, В.М. Плішкіна, О.В. Кузьменко, А.Г. Чубенка та інших. Разом із тим, на даний час не склалося єдності думок щодо проблеми правової природи принципів реалізації адміністративно-правових заходів протидії надзвичайним ситуаціям техногенного характеру.

Мета і завдання дослідження. Враховуючи, що так званий «людський фактор» посідає визначальне місце в діяльності органів техногенної безпеки, метою написання статті є розгляд принципів суб'єктів такої діяльності, оскільки саме вони виступають керівними ідеями, відповідними засадами, які покладені в основу людської діяльності.

Завданнями роботи є аналіз точок зору вчених з приводу впровадження принципів діяльності суб'єктів цивільного захисту; обґрунтування важливості поєднання норм права та норм моралі; вироблення пропозицій до суб'єкта законодавчої ініціативи щодо включення в Кодекс цивільного захисту принципу моральності як визначальної, стратегічної засади.

Виклад основних положень. У науці досі не вироблено єдиного загальноприйнятого визначення поняття «принцип цивільного захисту». В той же час, в ст. 7 Кодексу цивільного захисту лише перераховуються засади такої діяльності, а дефініція терміна «принцип» досі відсутня [1].

За Великим тлумачним словником сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела «засада – основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь. Вихідне, головне положення, принцип [2, с. 234]».

У цьому контексті вважаємо за доцільне статтю 7 вищезазначеного закону доповнити таким змістом: «принципами цивільного захис-

ту є закріплені в цьому Кодексі переважно імперативні вимоги, що лежать в основі всієї системи норм цивільного захисту, виражають сутність, завдання, побудову та напрями подальшого розвитку інституту цивільного захисту як особливої системи державної діяльності».

В ст. 7 Кодексу цивільного захисту вказано, що «цивільний захист здійснюється за такими основними принципами: 1) гарантування та забезпечення державою конституційного права громадян на захист їх життя, здоров'я та власності; 2) комплексного підходу до вирішення завдань цивільного захисту; 3) пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян; 4) максимально можливого, економічно обґрунтованого зменшення ризику виникнення надзвичайних ситуацій; 5) централізації управління, єдиноначальності, підпорядкованості, статутної дисципліни «Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, аварійно-рятувальних служб»; 6) гласності, прозорості, вільного отримання та поширення публічної інформації про стан цивільного захисту, крім обмежень, встановлених законом; 7) добровільності у разі залучення громадян до здійснення заходів цивільного захисту, пов'язаних з ризиком для їх життя і здоров'я; 8) відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за дотриманням вимог законодавства з питань цивільного захисту; 9) виправданого ризику та відповідальності керівників сил цивільного захисту за забезпечення безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт» [1].

За своєю суттю, дані засади цивільного захисту кореспондуються із загальними засадами права, що знайшли своє закріплення в Конституції України.

Таким чином, у сфері надзвичайних ситуацій техногенного характеру щодо осіб, на які покладено управлінські функції, діють як загальноправові, так і галузеві принципи. При цьому всі названі принципи перебувають у відносинах доповнюваності, а головною властивістю їх системи є тісний взаємозв'язок.

Разом з тим, суттєвим є той момент, що всі принципи формуються на основі моральних вимог суспільства. Мораль є визначальною під час створення права. Етика – це наука про мораль, яка впливає на всі сторони життя людини. Цей вплив – позитивний, оскільки змушує аналізувати свої вчинки, брати на себе відповідальність за них, самоудосконалюватися. Але для моралі характерно, як правило, відсутність текстуального закріплення, надання більшого значення внутрішнім

мотивам і цілям для їх моральної оцінки, забезпечення авторитетів суспільства. Мораль більш динамічна, а право не встигає розвиватися за моральними нормами. Саме тому існують прогалини та огріхи в законодавстві, оскільки право більш статичне та потребує певного часу на закріплення нового уявлення світу в нормах права.

Намагання людей поводити себе гідно в різних ситуаціях походить із глибини вікової історії людства. Воно зафіксоване в античних письмових документах і, цілком зрозуміло, існувало до появи писемності. Про це можна прочитати в античних творах, зокрема в «Одісеї» Гомера, почути в давньоруських билинах і староукраїнських думках, у скандинавських сагах.

У філософії та етиці є традиційним розглядати мораль як форми чи властивості людської свідомості. Термін «етика» був введений давньогрецьким філософом Арістотелем. Як філософська наука етика виникає в результаті поділу діяльності людини на духовно-теоретичну і матеріально-практичну. Тому ще в стародавні часи етику було прийнято відносити до «практичної філософії». Проте ті ж самі практичні моральні проблеми, які виникали перед людиною в житті, етика вимушена була осмислювати і теоретично.

У свій час мораль виникла як елемент релігійних вчень. В різних частинах Землі мораль формувалась на основі тієї чи іншої релігійної системи: в Європі це була християнська релігія, на Сході – буддизм, іслам та інші релігії. Досвід людства, який ґрунтується на почуттях здорового глузду, увібрав в себе етичні вимоги, які сформувались в різних релігійних системах, практиці людства і зробив їх регулятором суспільних відносин. В результаті мораль виступає як продукт реального суспільного життя людини, його повсякденної практичної поведінки. Найбільш стійкими є моральні норми, які пройшли випробування практикою. Істинні моральні цінності спираються на загальнолюдські принципи свободи, справедливості й гуманізму.

Необхідно відзначити, що практичними і теоретичними моральними проблемами займається також юридична наука і практика. Адже мораль є одним з джерел формування права. Норми права утворюють основу діяльності державних органів і посадових осіб, що виконують функцію цивільного захисту.

Проте їх одних недостатньо для її вираження, потрібні ще й інші соціальні норми. Серед таких норм велику роль у сфері забезпечення техногенної безпеки відіграють норми моралі. У даній галузі існують не тільки правові відносини. Точніше сказати, діяльність у сфері

забезпечення техногенної безпеки не завжди містить суто процедурні відносини, що регламентуються тільки законом.

Єдність норм закону і норм моралі цієї галузі полягає в тому, що вони мають загальну нормативну природу, входять до єдиної системи соціальних норм і є їх різновидністю. Вони формуються в рамках одного суспільства, і не вступають у протиріччя, оскільки мають однакові цілі та завдання. І ті, й інші настільки співпадають, що частина моральних норм, як вже відзначалось, закріплена в нормах права.

В той же час необхідно вказати й на їх відмінність. Норми закону в галузі техногенної безпеки встановлюються державою і є загальнообов'язковими, тобто носять імперативний характер. Норми моралі є продуктом суспільної свідомості, які виникли в процесі людської діяльності, але не з волі законодавця. До того ж їх недотримання, за винятком тих, що закріплені в законі, не тягне відповідних юридичних наслідків (санкцій).

Нехтування з боку влади загальноприйнятими нормами моралі призвело у свій час до масових порушень прав і свобод людини в країнах комуністичного режиму, до геноциду окремих народів і націй, до голодоморів, революційного терору і збройних конфліктів. Мораль революції виправдовує застосування насильницьких дій включно до терору. Прогрес суспільства в існуючих ворожих умовах без насильницьких дій неможливий. Для виправдання терору в другій половині XIX ст. розробляється своєрідний моральний кодекс честі, в якому вчинене зло врівноважується готовністю пожити власним життям.

Історія підтвердила нежиттєвість і аморальність норм, які виправдовують зло і насильство. Режими, що брали за основу своєї політики покарання прав і свобод особи, утиск людини, не витримали випробування часом і були зруйновані.

Слід наголосити на значенні моральної культури в умовах кризового стану суспільства, в умовах реформування державного апарату, зокрема, системи органів цивільного захисту тощо. В цих умовах зростає необхідність залучення до роботи найбільш морально вихованих, надійних та стійких духом осіб. Це зумовлено тим, що в стані реформування українського суспільства певні надії покладаються саме на органи, що ведуть процес, на відданих своїй справі фахівців, які вміють поступитися особистим інтересом заради загального блага. Моральна культура – це один із аспектів загальної культури, її складовий елемент, який свідчить про рівень духовного розвитку особи, ступінь готовності до цивілізованого співіснування.

Однак не виключається ситуація, коли право і мораль по-різному ставляться до відповідальності за ті чи інші дії. Адже в одному випадку закон не передбачає юридичної відповідальності, а лише моральний вплив. В іншому навпаки – юридична відповідальність прямо зазначена в законі.

Розкриваючись у реальних діях та вчинках, в яких втілюються їх прагнення, цілі, внутрішні потреби й інтереси, моральна культура підвищує особистість. Вона виступає як стимул, внутрішній регулятор значимої діяльності людини, стає матеріальною основою, фактором прогресу. Моральна культура є загальнолюдською моральною цінністю, тому що її вимоги мають загальне і необхідне для людства значення.

Практично всі принципи, що закріплені у Кодексі цивільного захисту, реально діють та засновані на моральних принципах, що відображають етичну суть належного в даному виді діяльності. В адміністративній діяльності щодо ситуацій техногенного характеру, зв'язок права і моралі надзвичайно плідний. Глибокий моральний зміст процесуально-правових приписів підсилюватиме їх авторитет, а тому і регулюючий вплив.

Висновки. Підводячи підсумки, вважаємо за доцільне внести такі пропозиції.

Статтю 7 Кодексу цивільного захисту доповнити таким змістом: «принципами цивільного захисту є закріплені в цьому Кодексі переважно імперативні вимоги, що лежать в основі всієї системи норм цивільного захисту, виражають сутність, завдання, побудову та напрями подальшого розвитку інституту цивільного захисту як особливої системи державної діяльності».

Відзначимо, що мораль посідає визначальне місце у діяльності суб'єктів, які виконують функції цивільного захисту. Динаміка зміни та розвитку моральних інституцій впливає на реформування правових норм.

Діяльність суб'єктів цивільного захисту є одним з особливих видів людської діяльності, і, як відомо, детально регламентована законодавством. Панування правової форми регулювання зовсім не означає, що мораль як форма суспільної свідомості, витиснута з його норм. Усяка діяльність оцінюється мораллю з погляду виконання єдиного для усіх людей і безлічі приватних ситуацій закону – норми, принципу, ідеалу, що виступають як моральні критерії. Це означає, що завдання будь-якої діяльності, в тому числі і діяльності суб'єктів, які забезпечують реалізацію функцій цивільного захисту, а також способи і мето-

ди щодо досягнення цих завдань, завжди оцінюються мораллю з позицій справедливості, гуманності і добра.

Сьогодні вже неможливо уявити ситуацію, окреслену святим Августином, який прагнув до зникнення права і створення суспільства, заснованого винятково на християнському милосерді і любові. Звичайно ж, це ідеальна форма Всесвіту, але зараз дуже складно уявити собі таку реальність. Саме тому в Україні вже діють Кодекс етики бібліотекаря, Кодекс професійної етики судді та інші. Отже, цілком виправданим буде створення якщо не Кодексу етики суб'єктів цивільного захисту, то окремої глави в Кодексі цивільного захисту – «Етика цивільного захисту». Така глава буде являти собою сукупність етичних правил професійної поведінки осіб, які реалізують на всіх рівнях функцію цивільного захисту. Дана пропозиція до законодавця має на меті підтримання високого рівня професійної діяльності, престижу, соціальної цінності кожної з професій, встановлення до неї довіри.

А тому, на нашу думку, систему принципів цивільного захисту варто доповнити ще однією засадою, яка мала б назву «засада моральності». Даний принцип був би не лише постійним нагадуванням його суб'єктам про їх високу роль у суспільстві, а й слугував нормативним підтвердженням необхідності й надалі керуватися ідеалами добра і справедливості.

Відповідно до цього, принципи цивільного захисту можна визначити як морально-правові. У зв'язку з цим, ціннісне значення даних засад полягає у тому, що всі принципи цивільного захисту формуються заздалегідь і «проживають» довгий шлях від формування у свідомості суб'єкта законодавчої ініціативи до формулювання і закріплення у законодавчих актах. В умовах сьогодення моральні норми мають знаходити своє закріплення в праві, оскільки на його основі будується і система правового виховання правозастосувача. Але треба завжди пам'ятати, що норми, яку б назву вони не мали, не замінять людині совість. Вимоги морального закону найскладніші, оскільки проходять через все життя з самого дитинства та залежать від внутрішньої напруги власного «Я».

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

2. Кодекс цивільного захисту України: Кодекс від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 89. – Ст. 3589.

Кобко Е.В. Принцип нравственности в сфере техногенной безопасности.

Рассматриваются вопросы особого режима деятельности органов государственной власти и управления. В частности идет речь о принципе нравственности в сфере техногенной безопасности

Ключевые слова: техногенная безопасность, принцип нравственности, особый режим.

Kobco E.V. Principle of morality in the field of technogenic safety.

The article is devoted to a special regime of state authority bodies and control bodies activity. In particular, the principle of morality in the sphere of securiting technogenic safety is discussed.

Key words: technogenic safety, principle of morality, particular treatment.

Стаття надійшла 5 лютого 2013 р.

УДК 342.95

М.В. Ковалів

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ

Наводяться особливості адміністративно-правового статусу прокуратури в Україні. Розглядається діяльність органів прокуратури, яка спрямована на утвердження верховенства закону, зміцнення правопорядку й має своїм завданням захист від неправомірних посягань.

Ключові слова: прокуратура, адміністративно-правовий статус, права і свободи людини і громадянина, законність, нагляд.

Постановка проблеми. Важливу роль у державному механізмі нашої держави відіграють органи прокуратури, які виступають одним з елементів у механізмі захисту Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, впливають не лише на стан законності та забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина, а й на політичну й економічну ситуацію в країні.

Для сумлінного виконання своїх конституційних функцій прокуратура повинна мати відповідний рівень незалежності. Водночас її діяльність не може бути поза контролем і поза сферою юридичної відповідальності. Крім судового контролю за дотриманням законності в діяльності прокуратури (через розгляд справ, порушених з ініціативи прокуратури, перевірку законності дій прокурорів за зверненнями фі-